هنگێ دڤێت مرۆڤ رێزا ڤالا ژ بۆ بەشان و تێچوویێ ژ بۆ پاراگرافێن د بەشان دە ب کار بینە. مرۆڤ دکارە بەشان، شوونا رێزا *ڤالا*، ب ستێرک، ئان *بنسەرنڤیسان* نیشان بکە. لێ مرۆڤ دڤێت وەکی ئەلمانیان نێڤبەرا پاراگرافان بێ تێچوویی و رێزا ڤالا، یانی نیشاننەکری نەهێلە.

هەروها مرۆڤ دکارە د پاراگرافەکێ دە ژی نێڤبرەکێ چێکە. وێ نێڤبرێ ژی مرۆڤ ب خێزکا ئاخافتنێ نیشان دکە.

رۆژەکێ میرێ ئامەدیێ ــ ل گۆرا گۆتنەکێ یێ هەکارییان ــ نێرییەک پەرکووڤی کوشت. خەلک ژ مەزناهیا وی مان ئەجێبمایی. ستروهێن وی پیڤان ب هەفت بهوستان دەرکەتن.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٣٤)، «بیرا بۆتان»، هاوار، هژم: ٢٥

ژێگرتن و ڤەگوهۆستن

٩) مانەیا ژێگرتنێ ژ سەدێ سەد ژێگرتنا تشتەکێ یە کۆ هاتیە نڤیساندن ئان گۆتن. ژێگرتنەک دکارە بێژەیەک یان ژی تەکستەکا ژ بێژەیەکێ درێژتر بە. ناڤێ ژێگرتنێن درێژ *ئقتباسە*. ناڤێ ڤەگوهۆستنا گۆتن ب گۆتن ژ ئاخافتنا هنەکان *ڤەگوهۆستنا دیرەکە*؛ ناڤێ ڤەگوهۆستنا هنەک بێژەیێن خوە تەڤل کری بە *ڤەگوهۆستنا ئەندیرەکە*. ژ بلی ڤێ، *ڤەگوهۆستنا دیرەک یا سەراستکری* ژی هەیە. ناڤێ ڤەگوهۆستنا کورتکری و ژنووڤە فۆرموولکری کورتە*ڤەگوهۆستنە*.

فۆرما کلاسیک یا ژێگرتن و ڤەگوهۆستنێ د کوردیێ دە

١٠) د کوردیێ دە فۆرما کلاسیک یا ژێگرتن و ڤەگوهۆستنێ فۆرما «گۆت»- ێ یە. گاڤا مرۆڤ تشتەکێ ژ ئاخافتنا یەکێ دگرە ئان ڤەدگوهۆزە، مرۆڤ دبێژە فلان کەسێ «گۆت» و پاشێ ژی ژێگرتنێ ئان ڤەگوهۆستنێ دنڤیسە.

وەکی تێت زانین ژێگرتنا ژ تەکستێن نڤیساندی هەرتم ب نیشاندەکا ژێگرتنێ تێت نیشان کرن و ڤەگوهۆستن نە شەرتە ب نیشاندەکا ژێگرتنێ بێت نیشان کرن.

فۆرما «گۆت»- ێ ب چەند ئاوایان تێت ب کار ئانین. ل ژێر ب نموونەیان دیار دبە کا مرۆڤ ب وێ فۆرمێ چاوا دکارە بنڤیسە.

گۆتێ: ناڤێ تە ب خێر؟

گۆتی: ناڤێ من عەمەرە.

– تو خەلکێ کیرەی؟

گۆتی: وەللا، ئەز نزانم.

– تو کورێ کێ ی؟

گۆتی: ــ ئەز نزانم.

گۆتێ: ــ پا، تو چ دکەی ل ڤێرێ؟

گۆتی: ــ وەللا، ما ئەژی هەما... ریزقێ من ژی وێ هاتیە ڤێرێ و وێ خۆ دبینم ل ڤێرێ.

بلو، جۆیس(١٩٩٢)، «عەمەر»، هێڤی، هژم: ٨، رووپ: ٧٤

٦٧– گاڤا مووسایی ژ ملەتێ خوە رە گۆت: خودێ ب سەرژێکرنا چێلەکەکێ ژ وە رە ئەمر کریە، وان گۆت: ما تو هەنەکێ خوە ب مە دکی؟ مووسایی گۆت: خودێ من ژێ بسترینە، یێ کۆ هەنەکێ خوە ب باوەرمەندان دکە، دبە ژ خەلکێن گونەهکار و نەزان.

بەدر ـ خان، کامران ئالی(١٩٤١)، «تەفسیرا قورئانێ»، هاوار، هژم: ٢٩

میری ژ فەقەهی پرسی: پارا تە چ یە بێژە...

فەقەهی گۆت: بەرامبەرێ سەرێ کەشێ بدن من.

میری گۆت: سەرێ کەشێ ب لەشێ وی ڤەیە، ئەم چاوان بەرامبەرێ وی بدن تە.

فەقەهی گۆت: راهەتە، سەرێ کەشێ ژ لەشێ وی ڤەکن.

ئانین سەرێ کەشێ ژێ ڤەکرن و دانین سەر شەهینێ و ل ملێ دن هێدی هێدی زێرێن خەزینێ ئێخستن هەتانی زێر تەمام بوون. زێر بەرامبەرێ

سەرێ کەشێ نەهاتن.

میر ئەنری و گۆت فەقەهی: تە زانی بوو کۆ سەرێ کەشێ هندە گرانە، ژ لەورە تە ئەڤ شەرت ب من رە کر.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤١)، «کلاسیکێن مە»، هاوار، هژم: ٣٣، رووپ: ٩

جەلادەت ئالی بەدرـ خانی د *هاوارێ* دە(هژم: ٣٣) پرسیار کریە: «گەلۆ د ئەدەبیاتێ دە کلاسیکێن کوردمانجان کی نە؟ ئەو کەنگێ رابوونە و ب پاش خوە ڤە چ ئەسەر هشتن؟»

جۆیس بلویێ د کۆنفەرانسەکێ دە گۆت: ئەحمەدێ خانی هوومانیستەکێ مەزن بوو. (ئەڤ ڤەگوهۆستنە و ڤەگوهۆستن ب نیشاندەکا ژێگرتنێ نایێت نیشانکرن.)

ل ژێر ب هووراهی بەهسا ژێگرتنێ و ڤەگوهۆستنێ تێت کرن. هنەک فۆرمێن کۆ تا نهۆ د کوردیێ دە نەهاتنە ب کار ئانین ژی هەنە.

نیشانکرنا ژێگرتنێ

(١١) ئەو بێژەیێن کۆ ژ دەرەکێ تێن گرتن ب *نیشاندەکا* ژێگرتنێ تێن نیشان کرن.

گۆتنا «ب شەرەف و ناممووس» د نێڤ کوردان دە سۆندەکا پر بەلاڤە.

د نێڤ کوردان دە سۆندەکا هەری مەزن «ب شەرەف و ناموووس»ە.

گاڤا کۆ نیشاندەکا ژێگرتنێ کۆمەکەکێ بدە دەست پێ کرن تیپا پێشیا گردەکێ بە.

«ب شەرەف و ناmووس» د نێڤ کوردان دە سۆندەکا قەدربلندە.

۱۲) گاڤاکۆ ژێگرتن کۆمەکەکا ساخ بە و د تەکستا ئۆرژینال دە ب نقتەیێ خەلاس ببە، هنگێ نیشاندەکا ژێگرتنێ و نیشاندەکا ڤاڤێرکرنێ وها تێت ب جە کرن.

أ) نقتەیا ژێگرتنێ هەرتم تێت پاراستن هەگەر بەری ژێگرتنێ نقتەجۆت(:) هەبە، یان ژی هەگەر ژێگرتن کۆمەکێ هەم بدە دەست پێ کرن و هەم ژی خەلاس بکە.
د *هاوارێ* دە جەلادەت ئالی بەدرـ خانی نڤیساند: «یەکبوونا کوردان ژی ب یەکیتیا زمانێ کوردی چێدبە و یەکیتیا زمانی ژی ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە.»

«یەکبوونا کوردان ژی ب یەکیتیا زمانێ کوردی چێدبە»، جەلادەت ئالی بەدرـ خانی دی هاوارێ دە نڤیساند، «و یەکیتیا زمانی ژی ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە.»

ب) د هەمی رەوشێن دی دە نقتەیا ژێگرتنێ ب خوە تێت ئاڤێتن.
هەگەر کۆ ئەز نە خەلەت بم جەلادەت ئالی بەدرـ خان بوو کۆ نڤیساند «یەکبوونا کوردان ژی ب یەکیتیا زمانێ کوردی چێدبە و یەکیتیا زمانی ژی

ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە.»

«یەکبوونا کوردان ژی ب یەکیتیا زمانێ کوردی چێدبە و یەکیتیا زمانی ژی ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە»، جەلادەت ئالی بەدرـ خانی نڤیساند.

ما گەلۆ ب راستی ژی جەلادەت ئالی بەدرـ خان بوو یێ کۆ نڤیساند «یەکبوونا کوردان ژی ب یەکیتیا زمانێ کوردی چێدبە و یەکیتیا زمانی ژی ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە»؟

جەلادەت ئالی بەدرـ خانی نڤیسی کۆ «یەکبوونا کوردان ب یەکیتیا زمانێ کوردی چێدبە»، و مەبەستەکا وی ئەو بوو کۆ «یەکیتیا زمانی ژی ب یەکیتیا هەرفان دەست پێ دکە».

١٣) گاڤا کو ژێگرتن پرس یان بانەشانەک بە هنگێ نیشاندەکا ژێگرتنێ و نیشاندەکا ڤاڤێرکرنێ وها تێت نڤیساندن.

أ) نیشاندەکا پرسێ و نقتەبانگ د ژێگرتنێ دە تێن پاراستن، هەگەر کۆ کۆمەکا ل دۆر وێ کۆمەکەکا ئدئاکەر بە.

«ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن؟» پرسا پێشیێ بوو د ئانکەتێ دە.

پرسا دەهێ، «ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن؟»، ژ ئالیێ گەلەک کەسان ڤە نەهاتیە بەرسڤ دان.

د ئانکەتێ دە پرسێن شەخسی ژی هاتن کرن، وەکی «ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن؟»

ب) نیشاندەکا پرسێ و نقتەبانگا ژێگرتنەکێ تێن راکرن هەگەر کۆ ژێگرتن ب خوە کۆمەکا پرسێ ئان ژی کۆمەکا بانگکرنێ ب داوی بینە.

ما تشتەکا بەرئەقلە کۆ مرۆڤ پرسیار بکە «ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن»؟

بهزرە کۆ کۆ مرۆڤ دکارە بپرسە «ما هۆن هەرۆ پر جاران سەرێ خوە دشۆن»؟

شانەک

یا باش ئەوە مرۆڤ رێ نەدە کۆ گەلەک نیشاندەکا ل دۆر ئێک بجڤن. لێ جارنا مرۆڤ، بۆ خاترێ زەلالیێ، دکارە نیشاندەکەکا ڤاڤێرکرنێ داینە پێشیێ و پاشیا نیشاندەکا ژێگرتنێ.

ما وی گۆتیە «ناکم!»؟

دێ کرێت بە کۆ مرۆڤ بنڤیسە:

ما وی گۆتیە، «ناکم!»،؟

ژێگرتن د ژێگرتنێ دە

١٤) هەگەر د وێ ژێگرتنێ دە کۆ مرۆڤ ژ ئێکێ دگرە ژێگرتنەک هەبە، هنگێ ئەو ژێگرتنا نێڤێ ب نیشاندەکا ژێگرتنێ یا کت(< ئان ’) و ژێگرتن هەمی ب

نیشاندەکا ژێگرتنێ یا جۆت(« ئان”) تێت نیشان کرن.

ل سەر فەرقا د نێڤبەرا ترکی و کوردیێ دە فەرهادی گۆتیە: «گاڤا کۆ ئەم گۆتنا ’سە درەیە کاروان دبۆرە‘ ب کار تینن، د ئەسلێ خوە دە ئەم ب کوردکی دئاخڤن لێ گاڤا کۆ ئەم ’سە درەیە کاروان دهەرە‘ ب کار تینن، د ئەسلێ خوە دە ئەم ب ترککی(Tirkikî) دئاخڤن.»

شانەک

یا باش ئەوە مرۆڤ رێ نەدە کۆ نیشاندەکا ژێگرتنێ یا کت(< ئان ’) و یا جۆت (« ئان ’’) بێن کێلەکا ئێک. لێ بەلێ هەگەر د نێڤبەرا هەردویان دە نقتەپرس هەبە زەرەر ناکە.

«جەلادەت ئالی بەدرـ خانی د نڤیسارەکا خوە دە پرسیە: ‹ما خانی نە پێغەمبەرێ کوردان یێ نژادینە›؟»

گوهۆرتن د ژێگرتنێ دە

١٥) مرۆڤ دکارە کورتکرنەکێ د ئۆرژینالێ ژێگرتنەکێ دە چێکە، کورتکرنا کورت ب سێ نقتەیان و یەکا درێژ ب سێ خێزکێن ئاخافتنێ ـ د نێڤ گوشەکەڤانەکێ دە ـ چێدبە.

یەهوودا ب خوە هینی زمانێ خوە، هینی عبرانیێ بوو بوو. نەهۆ دڤیا بوو عبرانیێ د ناڤ جڤاتا ملەتێ خوە دە بەلاڤ بکە. [...] د سالا ١٨٨١ێ دە

ئەلیێزەر کەچا مامۆستەییێ خوە ژ خوە رە ئانی و بەرێ خوە دا فەلەستینێ. ب ڤی ئاوایی ژنکەک، هیمێ خانمانەکێ، کەتبوو دەستێ وی. زارۆ وێ بدانا پەی. یەهوودا ب رێڤە، د قاپۆرێ دە دەرسا ژنا خوە گۆت و هەتانی کۆ گهاشتنە ئەردێ فەلەستینێ ژنا وی هینی چەند پرسێن عبرانییێ بوو بوو.

[- - -]

داوییێ یەهوودا رۆژنامەکە ب عبرانی بەلاڤ کر ژ خوە رە خوەندەڤان ژی پەیدا کرن. ب رێ ڤا و د هن دبستانێن جهی دە دەست ب خوەندنا عبرانییێ ژی کرن.

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤٢)، «زمانەک و زلامەک»، هاوار، هژم: ٤٠

هەگەر کۆ مرۆڤی بڤێت ب ئاوایەکێ گەلەک ئاشکەرە گوهۆرتنێن د ژێگرتنەکێ دە نیشان بکە، هنگێ باشترە کۆ مرۆڤ وان گوهۆرتنان ب گوشەکەڤانەکێ([ ]) نیشان بکە. مانەیا «گوشەکەڤانەکێ» ئەوە کۆ ئەو گوهۆرتنێن کۆ مرۆڤی پاشێ کرین د ئۆرژینالێ تەکستێ دە نەبوون.

و یا باش ئەوە مرۆڤ ژێئاڤێتنا د پێشییێ و پاشیا ژێگرتنێ دە نیشان نەکە، لێ هەگەر مرۆڤ ببێژە ئلە ئەز دێ نیشان بکم هنگێ مرۆڤ دکارە د نێڤ گوشەکەڤانەکێ دە سێ نقتەیان داینە پێشیا ژێگرتنێ و سێ نقتەیان ژی داینە پاشیا ژێگرتنێ.

[...] مە گۆت زمانێن مری زمانێن زندی. بێدرۆ، ژ ئاورێ ژیینبارییێ ڤە زمان ژی وەک مرۆڤان و وەک هەر هەیبەرا رهبەر دزێن، دژین و دمرن.

ژ زمانێن مری هن هەنە وارکۆر و کۆردووندە دچن، د پەی خوە رە تو تشتێ ناهێلن؛ نە کێل نە کتێب. هنێن دن د پەی خوە رە ئەسەرنە مەزن، کتێبنە هێژا دهێلن و ئەو کتێب هەتانی ئیرۆ ژی تێنە خوەندن. لێ ئەو زمان ب خوە مری نە، ژ بەر کو ئێدی ئەو نە زمانێ دەڤکی نە و تو کەس ب وان ناپەیڤە.

ل ئەورۆپایێ لاتینی، ل رۆژهەلاتێ نیزنگ[!] عبرانی زماننە مری بوون. لاتینی ئیرۆ ژی زمانەکی مری یە. لێ هەرچی عبرانی ئێدی نە زمانەکی مری، لێ بەلێ زمانەکی زندی یە.[...]

ئازیزان، هەرەکۆل(١٩٤٢)، «زمانەک و زلامەک»، هاوار، هژم: ٤٠

مەبەست ژ ژێگرتنێ، ل شوونا کو مرۆڤ ب خوە نێرینەکێ فۆرموولە بکە، ئەوە مرۆڤ ژ خوەندەڤانان رە دیار بکە کا فۆرموولاسیۆنا سەرکانییێ چ بوو. لەورا دڤێت مرۆڤ ژ بلی رەوشێن کو شاشییێن چاپێ د ئۆرژینالێ دە چێبووییبن د ژێگرتنێ دە *گوهۆرتنان* چێنەکە.

د تەکستێن علمی/زانیاری دە مرۆڤ دکارە شاشیان ب «گوشەکەڤانەکێ» سەراست بکە یان ژی سەراستنەکری بهێلە. مرۆڤ دکارە شاشییێن د ئۆرژینالێ دە وها[!] یان ژی وها [*لێ بنێرە*] ژ خوەندەڤانان رە بدە دیارکرن.

مرۆڤ نکارە ژ بۆ بێژە یان فۆرموولاسیۆنەکا سپەهیتر د ژێگرتنەکێ دە بێژە و ئاڤاکرنا کۆمەکان بگوهۆرە. ل شوونا وێ مرۆڤ دکارە د نێڤبەرا گوشە*کەڤانەکێ* دە گوهۆرتنان یان ژی پێشنیاران بنڤیسە و ببێژە ئەڤ *سەراستکرنا* منە یان ژی ببێژە ئەڤ *ئتالیکا* منە.